

فصلنامه علوم و فنون مرزی، دوره هشتم، شماره ۴ (۳۱)، زمستان ۱۳۹۸

صص ۴۱-۵۹

تأثیر مدیریت اسلامی مرزبانی بر امنیت مرزی مطالعه موردی: مرزبانی شهرستان پیرانشهر

سید محمد میرزاده - مربی، دانشکده پرستاری آجا، تهران، ایران

اصغر اصغرزاده^۱ - دکترای تخصصی مدیریت منابع انسانی، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۲/۱۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۹/۱۸

چکیده

از آنجایی که مناطق مرزی یکی از نقاط حساس کشور به شمار می‌روند، لذا شناخت تأثیر عوامل مدیریت اسلامی مرزبانی بر امنیت این مناطق از اساسی‌ترین نکات در درک آسیب‌پذیری‌های امنیتی به منظور جلوگیری از هرگونه تنش و کنش‌های ضد امنیتی به شمار می‌رود. پژوهش حاضر باهدف تعیین تأثیر مدیریت مرزبانی بر امنیت مرزی با رویکرد اسلامی مرزبانی شهرستان پیرانشهر انجام شد. نوع تحقیق ازلحاظ هدف و ماهیت مسئله موردبررسی، کاربردی و ازلحاظ روش تحقیق نیز پیمایشی است. جامعه آماری شامل کارکنان مرزبانی شهرستان پیرانشهر در سال ۱۳۹۸ به تعداد ۶۴۵ نفر است. حجم نمونه طبق جدول کوکران ۲۴۱ نفر تعیین و برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه که روایی صوری و محتوایی پرسشنامه‌ها به تأیید متخصصین رسیده و روایی سازه از طریق تحلیل عاملی تأییدی و پایایی آن‌ها نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردید. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها، نرم‌افزارهای آماری Spss23 و Smart PLS بکار گرفته شده است. یافته‌های پژوهش نشان داد که مرزبانی از دیدگاه قرآن با ضریب مسیر ۰/۷۹۲، مرزبانی از دیدگاه روایات و احکام با ضریب مسیر ۰/۷۷۴، و مرزبانی از دیدگاه نهج‌البلاغه با ضریب مسیر ۰/۶۶۹، بر امنیت مرزی تأثیر مستقیم و معنی‌داری دارد. در نتیجه، مدیریت مرزبانی بر امنیت مرزی با رویکرد اسلامی تأثیر مثبت و معناداری دارد.

واژگان کلیدی: مدیریت اسلامی، امنیت مرزی، مرزبانی، شهرستان پیرانشهر.

مقدمه

امنیت مرزهای کشور به علت ویژگی‌های خاص اقلیمی، مذهبی، قومی و جغرافیایی همواره برای کشور چالش آفرین بوده است. فقدان امکانات لازم برای پایش مداوم مناطق استراتژیک، گستردگی مرزها، بی‌ثباتی دولت‌های همسایه با اتخاذ سیاست‌های خصمانه از طرف آن‌ها و وجود گروه‌های تکفیری همواره بر آتش این چالش‌ها افزوده است. از این رو، ایجاد امنیت پایدار در مناطق کشور از دغدغه‌های همیشگی سیاست‌گذاران امنیتی کشور بوده است (اسلامی، ۱۳۸۵: ۶۰). موضوع امنیت و تأثیرات آن بر دیگر ابعاد کلان اجتماع از جمله بر اقتصاد، فرهنگ و علم و فناوری بر کسی پوشیده نیست. بی‌شک در جوامعی که ضریب امنیتی بالایی دارند می‌توان سنگ بنای اقدامات مهم اقتصادی و فرهنگی را بنا نمود؛ اما در صورت فقدان امنیت، پایه‌های اقتصادی و فرهنگی جامعه فرو خواهد ریخت (پولادی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۲۶). در این میان، مرزبانی در جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان کشوری که دارای مرزهای طولانی بوده و دست‌کم با پانزده کشور دارای مرز مشترک می‌باشد و اگر تعداد مناطق خودمختار نظیر نخجوان، دبی و ... را به آن اضافه کنیم متوجه می‌شویم که کشور ایران دارای بیشترین تعداد همسایگان مرزی در بین کشورهای جهان را دارا است، از جایگاه و اهمیت برجسته‌ای برخوردار می‌باشد، که این خود مدیریت مرزهای کشور را تا حد قابل توجهی تحت تأثیر قرار داده است (بارانی پسیان و همکاران، ۱۳۹۵: ۹۲). از آنجا که انقلاب اسلامی ایران حاکمیت اصول و ارزش‌های الهی بر محیط اجتماعی از جمله نهادها و سازمان‌های مربوط به آن را ضروری ساخته است، بنابراین تبیین الگویی مطلوب برای مدیریت اسلامی یکی از آرمان‌های بسیار مهم این نظام محسوب می‌شود. در اثبات ضرورت مدیریت اسلامی، دو استدلال مطرح می‌شود: اول «فرهنگ» است. با این توضیح که علم مدیریت به دلیل آمیختگی با فرهنگ غربی، کاملاً پاسخگوی نیازهای مدیریتی و فرماندهی ممالک اسلامی نیست... و اما استدلال دوم، مطیع بودن در برابر اوامر الهی است که برخی از اصول جهان غرب با آن مغایر می‌باشند (پیروز و

همکاران، ۱۳۸۶). از سوی دیگر، در چشم‌انداز ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی ایران کشوری است توسعه‌یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل می‌باشد. رسیدن به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، تنها در صورتی مدنظر است که از هویت اسلامی و انقلابی کشور نشأت گرفته باشد.

امنیت در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی از ضرورت‌های جامعه است. بر همین اساس می‌توان گفت که تأمین امنیت از مهم‌ترین وظایف و اهداف اساسی حکومت‌ها بوده و خواهد بود. امنیت در اندیشه معصومان به ویژه معصومانی که فرصت حاکمیت سیاسی یافته‌اند نیز جایگاه مهمی دارد. این پژوهش درصدد بررسی مقوله امنیت و به خصوص امنیت مرز، در اسلام و به ویژه اقدام‌ها و تدابیر امنیتی پیامبر اکرم (ص) و امام علی (ع) است که قریب به ۵ سال متصدی امر حکومت نیز بوده‌اند و اهتمام خاصی را برای تحقق این امر مصروف داشتند (اکبری معلم، ۱۳۸۵: ۲۵۸). و از آنجایی که مناطق مرزی یکی از نقاط حساس کشور به شمار می‌روند، لذا شناخت تأثیر عوامل مدیریت اسلامی مرزبانی بر امنیت این مناطق از اساسی‌ترین نکات به منظور جلوگیری از هرگونه تنش و کنش‌های ضد امنیتی به شمار می‌رود (افشون و عیدی شیخ رباط، ۱۳۹۴: ۱۱۵). پژوهش‌های متعددی در زمینه مدیریت و فرماندهی اسلامی صورت گرفته اما هنوز در حوزه مدیریت اسلامی، الگویی جامع و کاربردی برای فرماندهی و مدیریت اسلامی ارائه نشده است. بنابراین شناسایی عوامل اساسی و تعیین‌کننده امری اجتناب‌ناپذیر می‌باشد. نخستین گام در این راستا با توجه به دارا بودن اهمیت و جایگاه برجسته مرزبانی در دین مبین اسلام، "تعیین تأثیر مدیریت مرزبانی بر امنیت مرزی با رویکرد اسلامی" بوده و به دنبال پاسخ به این سؤال می‌باشد که: "مدیریت مرزبانی چه تأثیری بر امنیت مرزی با رویکرد اسلامی دارد؟".

پیشینه پژوهش

افشون و عیدی شیخ رباط (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان تهدیدات امنیتی (نیمه سخت) فراروی استان خوزستان، به این نتیجه رسیدند که در جهت رفع معضلات با تعیین اهداف عالیه از پیش تعیین شده در جهت حفظ و استمرار امنیت پایدار بایستی ساختارهای قومیتی و ساختار کلی نظام اسلامی حاکم ظرفیت سازی شود. پویا و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان تأمین امنیت مرز و مرزبانی از دیدگاه مذهب و نقش ناجا در آن، دریافتند که نهادینه شدن باورهای اخلاقی در جامعه منجر به تأمین امنیت در جامعه می‌شود و این امر میسر نمی‌شود جز با آموزش باورهای متعالی اخلاقی در جامعه. در نتیجه ناجا می‌تواند با آموزش و برگزاری برنامه‌های فرهنگی و دینی باورهای اخلاقی مردم را ارتقا بخشد که در نتیجه، این امر باعث امنیت بیشتر در جامعه می‌شود. امیری و کسرائی (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان تأثیر فرهنگ‌سازمانی بر عملکرد شغلی کارکنان فرماندهی مرزبانی ناجا، به این نتیجه رسیدند که تأثیر مستقیم فرهنگ‌سازمانی بر عملکرد بسیار ناچیز بوده و معنادار نیست، اما اثر غیرمستقیم آن از طریق متغیر میانجی نوآوری، معنادار است و نوآوری سازمانی در فرماندهی مرزبانی ناجا مناسب و قابل قبول است. رادان و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان "مدیریت مرزبانی در اسلام با رویکرد پیشگیری از جرائم مرزی"، چهار بعد مرزبانی اسلامی، مرزبانی از دیدگاه قرآن، مرزبانی از دیدگاه روایات و قرآن، و مرزبانی از دیدگاه نهج‌البلاغه را در مدیریت مرزبانی در کاهش جرائم مرزی مؤثر دانستند. صدیق و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان "بررسی عوامل مؤثر بر امنیت شهرهای مرزی در استان آذربایجان غربی"، به این نتیجه رسیدند که امنیت در شهرهای مرزی استان آذربایجان با مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فیزیکی گره خورده است. حیدری ساربان و صائب (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان "عوامل مؤثر بر ارتقای امنیت مرز از دیدگاه مردم محلی" نشان داد که مهم‌ترین عوامل بهبود امنیت مرز از دیدگاه ساکنان محلی در منطقه مورد مطالعه شامل ۴ مؤلفه (تقویت نهادی و تمرکز بر عدالت محوری، تقویت سرمایه

اجتماعی و ارتقای آگاهی، رونق اقتصادی و تقویت امنیت روانی و احساس تعلق مکانی) است. عرب انصاری (۱۳۹۳) در تحقیقی با عنوان "جایگاه مدیریت اطلاعات در راهبرد امنیت مرزی (با تأکید بر پلیس مرزبانی)"، بهره‌گیری از نیروی انسانی متخصص و کارآموده و همچنین تجهیز آنان به تجهیزات، امکانات و فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی را در تأمین منافع امنیت مرزها و ثبات و افزایش احساس امنیت در بین آحاد جامعه مؤثر می‌داند. اگنیزکا^۱ (۲۰۰۷)، در پژوهشی با عنوان "بررسی اندیشه‌های نظری موقعیت مرزی شهرها"، در این مطالعه به این نتیجه دست یافته که مرزهای باز برای شهرها و حتی شهرهای غیر مرزی شانس توسعه ایجاد می‌کنند. به نظر وی شهرهای کوچک و بزرگ در مناطق مرزی، هدف اصلی اثر مرزی هستند. این مکان‌ها نه تنها موتور توسعه اقتصادی منطقه‌ای هستند. بلکه مرکز ابداع ایده‌ها و نوآوری فرهنگی، دگرگونی اجتماعی و تغییرات سیاسی می‌باشند.

مبانی نظری

امنیت عبارت است از «در معرض خطر نبودن یا از خطر محافظت شدن»، امنیت هم‌چنین عبارت است از: رهایی از تردید، آزادی از اضطراب و تهدید و داشتن اعتماد و اطمینان موجه و مستند؛ امنیت به صورت وسیع در مفهومی به کاررفته شده که به صلح، آزادی، اعتماد، سلامتی و دیگر شرایطی اشاره می‌کند که فرد یا گروهی از مردم از تهدیدات داخلی و خارجی ترس و نگرانی نداشته باشند (ربیع، ۱۳۸۳: ۴۳). از سوی دیگر امنیت پدیده‌ای متأثر از مؤلفه‌های مادی و ذهنی است که چنان دوران جنگ سرد نمی‌توان تنها آن را در ذیل ملاحظات نظامی تعریف نمود (ملین لای^۲، ۱۳۸۳: ۵۹؛ به نقل از: صدیق و همکاران، ۱۳۹۵: ۴). مقوله امنیت با توجه به جایگاه برتری که در میان دیگر ابعاد کلان و زیرساختی جوامع دارد، همواره یکی پرکاربردترین موضوعات موردعلاقه پژوهشگران راهبردی بوده است. از این رو پژوهش‌های متعددی حول این موضوع انجام شده و

1. Agnieszka
2. Melin Lai

صاحب نظران مختلفی پیرامون به اظهار نظر پرداخته اند. زمینه فعالیت هر یک از پژوهشگران سبب شده تا این موضوع از زوایای مختلف مورد بررسی واقع شود. پژوهشگران حوزه ژئوپلیتیک، مقوله امنیت در سرحدات کشور را بیشتر محدود به موضوعاتی همچون مرزها، آمایش سرزمینی، عوارض طبیعی، همسایگان خارجی و موضوعاتی از این دست دانسته اند. صاحب نظران عرصه فرهنگی اجتماعی، ارتباط معناداری میان امنیت و مقوله های مذهبی، اقوام و طوایف برقرار می دانند. نظریه پردازان نظامی، مباحث مرزی، نوع مرزها، استحکامات مرزی و پدیده هایی همچون قاچاق مواد مخدر را به عنوان مهم ترین عوامل اثرگذار بر امنیت می دانند. نگارندگان مقالات با پیش زمینه اقتصادی نیز تفاوت پیشرفت اقتصادی و توسعه انسانی میان مناطق مرزی با مرکز کشور و همچنین مباحثی همچون بیکاری، تورم، فقر و مواردی از این قبیل را به عنوان مؤثرترین عوامل بر امنیت قلمداد می کنند (پولادی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۴۴). اما امنیت مرزی مقوله ای دارای ابعاد چندگانه است که به تمامی موارد گفته شده وابسته بوده و از تمام آن ها تأثیر می پذیرد. از این رو انجام پژوهش هایی از این دست که نگاه فرا تحلیلی داشته و تلاش شده تا در آن از تمام زوایای موجود به موضوع امنیت مرزهای کشور نگاه شود، اجتناب ناپذیر است (امیری و کسرابی، ۱۳۹۸: ۲۸). مرزها از جمله پدیده های فضایی جغرافیایی هستند که از اهمیت جایگاه برجسته ای در برقراری نظم و امنیت در فضای درونی کشور و جلوگیری از ورود ناامنی از فضاها پیرامونی به درون کشور دارا می باشند. زیرا از ابتدای خلقت تاکنون، انسان به طور فطری در طی حیات خود همواره تلاش کرده است در حد توانایی اش، محدوده زندگی خویش را دور از خطر نگه دارد. و از ثروت ها و منابع موجود، بیشترین بهره را ببرد. خوی سود طلبی افراد و محدود بودن منابع ثروت ها در بستر زمان، نسبت برخورد منافع و بروز اختلاف ها و تنش های فردی و گروهی و وقوع جنگ های خونین و ویرانگر شده است که این خود نیاز به مرزبندی و محدوده بندی را بین انسان ها الزامی می کند. بنابراین، نیازهای طبیعی انسان ها به منابع موجود در محیط اطراف باعث شده است

انسان از ابتدای پیدایش خود و تشکیل قومیت‌ها و زندگی گروهی، محدوده معینی را برای خود مشخص و از آن محدوده در مقابل بهره‌برداری، نفوذ و دخالت دیگر افراد جلوگیری و در صورت لزوم، به‌طور دسته‌جمعی از حریم خود دفاع کند. از سوی دیگر، انسان‌ها و در سطوح بالاتر گروه‌ها و حکومت‌های مختلف برای اینکه امنیت، آرامش و امنیت منافع خود را حفظ کنند بایستی مرزهایی ترسیم کنند تا بر اساس آن امنیت خود را از عدم امنیت موجود در فضاهای دیگر تأمین کنند (حیدری ساربان، ۱۳۹۵: ۶۴). این مرزبندی‌ها از دیرباز وجود داشته است و همچنان نیز به اشکال مختلف برای تأمین امنیت در بین انسان‌ها و در سطوح بالاتر نیز وجود دارد. برای مثال انسان‌ها در گذشته برای تأمین امنیت خود و منافع خود از خطر حیوانات وحشی، مشکلات ناشی از طبیعت و انسان‌های دیگر تلاش می‌کردند در غارها پناه بگیرند یا دیوارهایی بر گرد املاک خود بسازند. این نوع مرزبندی‌ها در حال حاضر نیز بین انسان‌ها وجود دارد و همچنان بر گرد املاک و خانه‌های انسان‌ها برای تأمین امنیت آن‌ها دیوارها و پرچین‌هایی کشیده می‌شود زیرا نبود آن‌ها ناامنی‌ها و مشکلات متعددی برای آن‌ها به وجود می‌آورد. در سطوح بالاتر نیز این نوع مرزبندی‌ها برای تأمین امنیت گروه‌ها، حکومت‌ها و ... وجود دارد (رادان و همکاران، ۱۳۹۳: ۳). در سطح حکومت‌ها نیز مرزها مانعی در مقابل نفوذ مردم و حکومت کشور همسایه به شمار می‌روند، همچنین باعث ایجاد محدودیت شدید و نامتعارف در مقابل ورود و خروج هر پدیده‌ای (مردم، کالا، موجودات زنده، کتب و مجلات و ...) می‌شوند. در واقع مرزها مانند فیلتری عمل می‌کنند که از ورود و خروج هر پدیده‌ای که در اعمال قدرت و حاکمیت آن کشور اختلال ایجاد کند ممانعت به عمل می‌آورند یا محدودیت شدید ایجاد می‌کنند (مهکویی، ۱۳۹۷: ۱۱۶). بنابراین، بدیهی است امنیت مرزها پشتوانه‌ای محکم برای امنیت با ابعاد متنوعش در داخل کشور است. هرگونه ناامنی در مرز ممکن است در سیستم‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و نظامی داخل کشور اختلال ایجاد کند. مبتنی بر این اهمیت و جایگاه برجسته در دین اسلام نیز به صورت‌های مختلف بر اهمیت و جایگاه

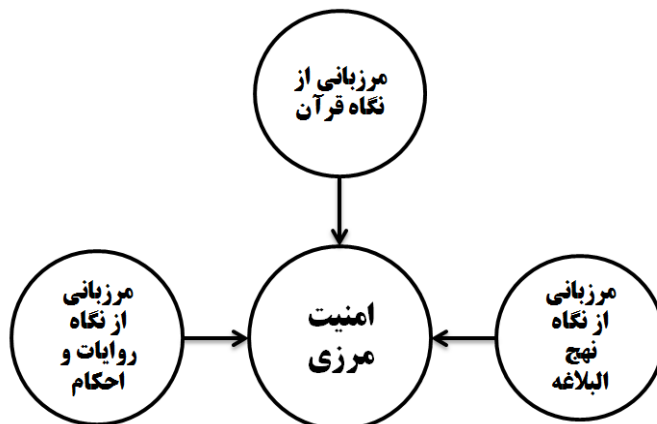
برجسته مرزها و مرزبانی تأکید شده است به نحوی که در مبانی دینی و فرهنگی اسلام به مسئله مرز و مرزبانی توجه ویژه‌ای شده است. زیرا توجه به مرز و مرزبانی تضمین کننده امنیت در سرزمین‌های اسلامی بوده است و بر این مبنا در اسلام به مرزبانان توجه بالایی شده است به نحوی که در قرآن کریم از مرزها با واژه (رباط) و در متون فقهی بیشتر از واژه (نغر) که جمع آن نغور می باشد نام برده شده است. و مرزبانی در کلام فقیهان اسلامی با عنوان مرابطه، آمده است (صدیق و همکاران، ۱۳۹۵: ۲).

مبانی فقهی مرزبانی در واقع همان ریشه‌ها و مبانی اسلامی است که به پدیده مرز و مرزبانی پرداخته است و غالب فقها نیز با توجه به همین منابع و متون اسلامی، احکام اسلامی در رابطه با دفاع از مرز صادر کرده‌اند. آیات قرآن که به طور کلی بر همه ابعاد امنیت دلالت دارد، بسیار فراوان است و اگر در قرآن عبارات جهاد و مقاتله را جستجو کنیم از فراوانی آیات به خوبی به اهمیت موضوع آن، که حفظ کیان اسلامی است پی می‌بریم.

در قرآن، آیات متعددی در باب جهاد با کفار و دفع شر آنان، بیان شده است و این باب آن قدر با اهمیت است که اکثر مراجع و بزرگان دین، کتاب یا رساله‌ای و یا حداقل قسمتی از رساله عملیه خود را به آن اختصاص داده‌اند. خداوند در قرآن امنیت را یکی از نعمت‌های بزرگ الهی دانسته و به خاطر آن بر مسلمانان منت نهاده است (سوره قریش، آیه ۴). و بهترین شهرها را، شهری دانسته است که امنیت در آن وجود داشته باشد (سوره تین، آیه ۳).

در متون فقهی از مرز بیشتر با واژه «نَغْر» که جمع آن «نُغُور» می‌باشد، نام برده شده است و در قرآن کریم مرز با واژه «رباط» آمده که این واژه در کلام فقها نیز بکار رفته و از مرزبانی با عنوان «مرابطه» نام برده شده است و حتی رساله‌های فقهی با همین نام نوشته شده است. کلمه رباط و مشتقات آن پنج بار در قرآن تکرار شده است که دو مورد آن در رابطه با موضوع مرز و تقویت بنیه دفاعی مرزبانان می‌باشد (ناصری، ج ۱، ۱۳۶۰: ۶۷۱). آموزش و توسعه اسلامی، توسعه اخلاق و معنویت کارکنان را به دنبال دارد (Hashim, 2009: 259).

پژوهش‌ها این موضوع را آشکار می‌کند که مدیران پایبند به ارزش‌های اسلامی و با صفات اخلاقی احسان، آموزش و توسعه کارکنان را ارتقا می‌دهد و کارکنان را به مشارکت در تصمیم‌گیری، تعهد سازمانی و درگیری شغلی تشویق می‌کند (Branine & Pollard, 2010: 719). مدیریت مرزبانی بر امنیت مرزی با رویکرد اسلامی تأثیر مثبت و معناداری داشته و این وضعیت ایجاب می‌کند تا فرماندهان و مدیران واحدهای مرزی با بهره‌گیری از دیدگاه قرآن، روایات و احکام، و نهج‌البلاغه در رسیدن به اهداف عالی خود موفق‌تر عمل کنند. یافته‌های نظری تحقیق نیز مبین این است که مدیریت مرزبانی در اسلام از جایگاه مهمی برخوردار بوده و به لحاظ این که در منابع اسلامی از جمله قرآن کریم، نهج‌البلاغه، ادعیه، روایات، احکام و کلام فقیهان به مقوله مدیریت مرز و مرزبانی اشاره شده و در هر یک از این منابع با قاطعیت در حفظ و حراست از مرزهای اسلامی در برابر ناامنی و عوامل ایجادکننده خسارت تأکید شده، باعث مدیریت بهتر و افزایش مسئولیت‌پذیری و تعامل مردم و مرزبانی در حفظ و حراست از مرزهای کشور می‌شود.

شکل شماره ۱. چارچوب نظری تحقیق

روش پژوهش

نوع تحقیق حاضر از لحاظ هدف و ماهیت مسئله مورد بررسی، کاربردی و از لحاظ روش تحقیق نیز پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش کارکنان مرزبانی شهرستان پیرانشهر در سال ۱۳۹۸ به تعداد ۶۴۵ نفر می باشد. نمونه گیری با استفاده از جدول کوکران به روش تصادفی طبقه ای، تعداد ۲۴۱ پرسشنامه که با طیف لیکرت تنظیم شده توزیع و در تحلیل با نرم افزار Smart PLS استفاده شد. برای ارزیابی پایایی مدلهای بیرونی مطرح است: تک بعدی بودن و پایایی درونی (ضریب قابلیت اطمینان ساختاری). برای تأیید تک بعدی بودن، باید مقدار عاملی بزرگتر از $0/6$ باشد. در عامل دوم ضرایب قابلیت اطمینان ساختاری و آلفای کرونباخ باید از $0/7$ بزرگتر باشند. همان طور که از نتایج جدول ۲ مشاهده می گردد، موارد مذکور تأیید می گردد. برای سنجش روایی همگرا از متوسط واریانس استخراج شده، استفاده می شود که حداقل مقدار قابل قبول آن $0/5$ است. وجود روایی واگرا نیز به این معنی است که متغیر پنهان توسط متغیرهای آشکار خودش بهتر از متغیرهای عوامل دیگر توضیح داده می شود؛ که در مدل سازی مسیری PLS از معیار فورنل - لارکر برای سنجش آن استفاده می کنیم. معیار فورنل - لارکر بیان می کند که یک متغیر باید در مقایسه با معرف های سایر متغیرهای پنهان، پراکنندگی بیشتری را در بین معرف های خود داشته باشد یا به عبارت دیگر متوسط واریانس استخراج شده هر متغیر پنهان باید بیشتر از بالاترین توان دوم همبستگی آن متغیر با سایر متغیرهای پنهان باشد. با توجه به مقادیر جدول ۳ روایی مدل اندازه گیری نیز تأیید می گردد.

جدول شماره ۲- مدل عملیاتی، مقادیر بارهای عاملی، متوسط واریانس استخراج شده و پایایی

ترکیبی

متغیر	شاخص	CR	cronbach	گویه	بار عاملی
مرزبانی از دیدگاه قرآن	- جهاد دفاعی	۰/۸۷۴	۰/۸۱۹	Q1	۰/۹۷۵
	- صبر			Q2	۰/۶۹۰
	- مرابطه به عنوان ستون اجتماعی - دینی			Q3	۰/۷۱۹
	- استقامت			Q4	۰/۷۵۴
	- بسیج			Q5	۰/۶۱۲
مرزبانی از دیدگاه روایات و احکام	- نگهداران سرزمین مسلمین	۰/۸۹۲	۰/۸۱۸	Q6	۰/۶۴۰
	- جهاد در راه خدا			Q7	۰/۷۴۷
	- صاحبان به حق و حقوق			Q8	۰/۶۹۴
مرزبانی از دیدگاه نهج البلاغه	- صاحب اسرار نظامی	۰/۹۳۸	۰/۹۰۲	Q9	۰/۶۱۰
	- صاحبان حریم امنیت مردم			Q10	۰/۷۲۴
	- مکتب اسلام و بیت المال و جان و مال مسلمین			Q11	۰/۹۱۵

جدول شماره ۳. نتایج آزمون فورنل لازکر و متوسط واریانس استخراج شده

مرزبانی از دیدگاه	مرزبانی از دیدگاه	مرزبانی از دیدگاه	AVE
نهج البلاغه	روایات و احکام	قرآن	
مرزبانی از دیدگاه قرآن	۰/۷۶	۰/۵۸۴	
مرزبانی از دیدگاه روایات و احکام	۰/۸۵	۰/۵۶	۰/۷۳۴
مرزبانی از دیدگاه نهج البلاغه	۰/۷۲	۰/۴۷	۰/۸۳۵

بحث و یافته‌ها

پاسخگویان در نمونه آماری شامل ۲ نفر با مدرک دکترا و ۴۶ نفر با مدرک کارشناسی ارشد و ۱۹۸ نفر کارشناسی به تفکیک در شاخه‌های علوم انسانی (۱۴۶ نفر)، علوم پایه (۱۰۰ نفر) و از نظر جنسیت تمامی جامعه آماری مرد بودند.

کیفیت مدل اندازه‌گیری (شاخص اشتراک)

این شاخص توانایی مدل را در پیش‌بینی متغیرهای مشاهده‌پذیر از طریق مقادیر متغیر پنهان متناظرشان می‌سنجد. مقادیر مثبت این شاخص نشانگر کیفیت مناسب و قابل قبول مدل اندازه‌گیری می‌باشد. در جدول ۴ مقادیر شاخص اشتراک مربوط به هر یک از متغیرها درج شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود مقادیر مثبت و بزرگ‌تر از صفر هستند.

جدول شماره ۴. نتایج آزمون کیفیت مدل اندازه‌گیری

متغیر	CV Com
مرزبانی از دیدگاه قرآن	۰/۳۶۹
مرزبانی از دیدگاه روایات و احکام	۰/۴۵۷
مرزبانی از دیدگاه نهج‌البلاغه	۰/۶۷۸

ارزیابی مدل ساختاری (مدل درونی)

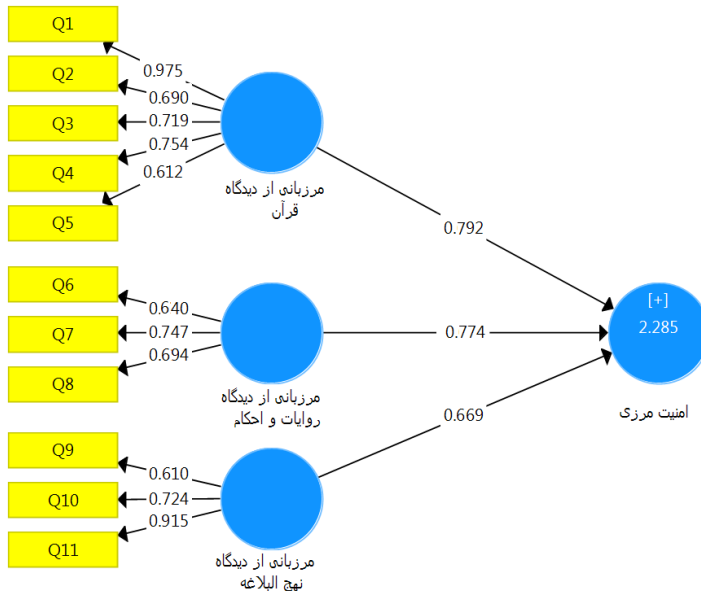
بعد از ارزیابی مدل اندازه‌گیری و تأیید پایایی و روایی مدل، می‌توان به ارزیابی مدل ساختاری پرداخت. از دو معیار برای ارزیابی این مدل استفاده می‌شود.

ضریب تعیین (R^2)

معیار اساسی برای ارزیابی میزان تبیین متغیرهای وابسته، ضریب تعیین است. ضریب تعیین نشان می‌دهد که چند درصد از تغییرات متغیر وابسته، توسط متغیرهای مستقل تبیین می‌شود. مقدار این ضریب از ۰ تا ۱ متغیر است. چن^۱ (۱۹۹۸)، مقادیر نزدیک به ۰/۶۷ را مطلوب، نزدیک به ۰/۳۳ را معمولی و نزدیک به ۰/۱۹ را ضعیف ارزیابی می‌نماید. و مقدار ضریب

1. Chin

تعیین مرزبانی از دیدگاه قرآن ۰/۷۹۲، مرزبانی از دیدگاه روایات و احکام ۰/۷۷۴ و مرزبانی از دیدگاه نهج البلاغه ۰/۶۶۹ به دست آمد که در این پژوهش در بازه مطلوب ارزیابی می گردند.

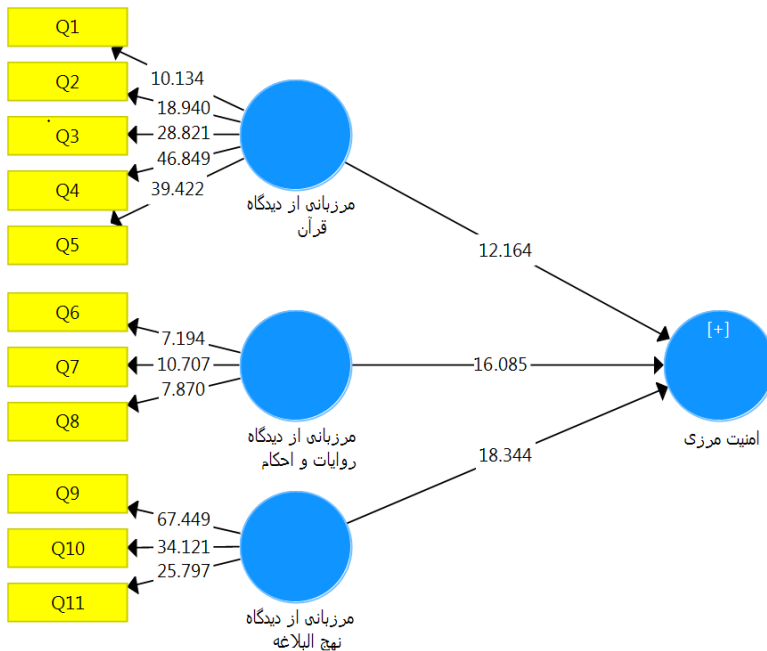
شکل شماره ۲. مدل در حالت ضریب معانی ساختاری

ارزیابی ضرایب مسیر بین متغیرهای پنهان در مدل صورت می گیرد. اندازه ضریب مسیر، بیانگر قوت رابطه بین دو متغیر پنهان است. بعلاوه، باید به علامت جبری ضریب مسیر نیز توجه کرد، اگر علامت ضریب مسیری در جهت مورد انتظار باشند، مسیر مورد نظر تأیید خواهد شد. در این تحقیق برای آزمون مسیرها از معناداری ضرایب مسیر استفاده شده است. برای به دست آوردن t آماری نیز از آزمون بوت استراپ با ۴۵۷ تکرار استفاده شده است.

جدول شماره ۵. نتایج آزمون تحقیق

مسیر	ضریب مسیر (β)	مقدار بحرانی (t)	سطح معنادار (P)	نتیجه در سطح ٪۵
مرزبانی از دیدگاه قرآن « امنیت مرزی	۰/۷۹۲	۱۲/۱۶۴	۰/۰۰۰	تأیید
مرزبانی از دیدگاه روایات و احکام « امنیت	۰/۷۷۴	۱۶/۰۸۵	۰/۰۰۰	تأیید
مرزبانی از دیدگاه نهج البلاغه « امنیت مرزی	۰/۶۶۹	۱/۳۴۴	۰/۰۰۰	تأیید

طبق جدول شماره ۵، نتایج آزمون نشان داد که، مرزبانی از دیدگاه قرآن با ضریب مسیر ۰/۷۹۲، مرزبانی از دیدگاه روایات و احکام با ضریب مسیر ۰/۷۷۴، و مرزبانی از دیدگاه نهج البلاغه با ضریب مسیر ۰/۶۶۹، بر امنیت مرزی تأثیر مستقیم و معناداری دارد. و مدل نهایی در حالت اعداد معناداری به شکل ذیل می‌باشد:

شکل شماره ۳. مدل در حالت اعداد معناداری

نتیجه گیری

نتایج حاصل از یافته‌های نظری تحقیق مبین این است که مدیریت مرزبانی در اسلام از جایگاه مهمی برخوردار بوده و به لحاظ این که در منابع اسلامی از جمله قرآن کریم، نهج البلاغه، ادعیه، روایات، احکام و کلام فقیه‌ها به مقوله مدیریت مرز و مرزبانی اشاره شده و در هر یک از این منابع با قاطعیت در حفظ و حراست از مرزهای اسلامی در برابر ناامنی و عوامل ایجاد کننده خسارت تأکید شده، و باعث مدیریت بهتر و افزایش مسئولیت پذیری و تعامل مردم و مرزبانی در حفظ و حراست از مرزهای کشور می شود. نتایج ناشی از بررسی داده‌های تحقیق نشان داد که: مدیریت اسلامی بر امنیت مرزی با رویکرد اسلامی تأثیر مثبت و معناداری داشته و این وضعیت ایجاب می کند تا فرماندهان و مدیران واحدهای مرزی با تبلیغ و بهره گیری از دیدگاه قرآن در ابعاد (جهاد دفاعی، صبر و استقامت، رابطه به عنوان ستون اجتماعی- دینی، جایگاه بسیج)، روایات و احکام در ابعاد (نگهبانان سرزمین مسلمین، جهاد در راه خدا، صاحبان به حق و حقوق)، و نهج البلاغه در ابعاد (صاحب اسرار نظامی، صاحبان حریم امنیت مردم، مکتب اسلام و بیت المال و جان و مال مسلمین)، در رسیدن به اهداف عالی خود موفق تر عمل کنند. یافته‌های تحقیق نیز در مقایسه با پیشینه بیانگر این است که تحقیق رادان و همکاران (۱۳۹۶) و عرب انصاری (۱۳۹۳)، در ابعاد دیدگاه قرآنی، آیات و روایات و نهج البلاغه با یافته‌های این تحقیق هم راستا هستند. و همچنین تحقیق امیری و کسرائی (۱۳۹۸)، اگنیزکا (۲۰۰۷)، حیدری ساربان و صائب (۱۳۹۵)، صدیق و همکاران (۱۳۹۵)، نیز به بحث فرهنگ سازمانی، مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فیزیکی پرداخته‌اند که نتایج تا حدودی هم سو با نتایج این تحقیق ولی به لحاظ چارچوب نظری دارای هویت غربی و مغایر با فرایند نظری این تحقیق می باشند.

لذا پیشنهادها و راهکارهای مبتنی بر یافته‌های تحقیق به شرح ذیل ارائه می گردد:

- ❖ توجه ویژه مسئولین به رهنمودهای مقام معظم رهبری مبنی بر رفع مشکلات مناطق مرزی و برنامه‌ریزی جهت توسعه همه‌جانبه به‌منظور از بین بردن محرومیت و نارسایی‌های اقتصادی و اجتماعی موجود.
- ❖ برگزاری نشست‌های تعاملی و مؤثر مسئولین با مردم مرزنشین و علی‌الخصوص با ریش سفیدان، معتمدین، روحانیون مذهبی در راستای مشارکت اجتماعی و کمک به امنیت مناطق مرزی.
- ❖ توجه مسئولین در حوزه فرهنگی و اعتقادی به مقابله‌ای مؤثر با تهدیدات نرم ازجمله گسترش تفکرات تکفیری، سلفی‌گری و وهابیت در مناطق مرزی متأثر از فعالیت اندیشه‌های مدارس دینی و مذهبی تحت نظارت رژیم آل سعود.
- ❖ برنامه‌ریزی منسجم نهادهای امنیتی به‌منظور مقابله با تحرکات سوء دشمن در نزدیکی مرزهای جمهوری اسلامی ایران جهت ایجاد تنش‌های فرقه‌ای، تضعیف یکپارچگی سرزمینی و هویت ملی و تلاش در جذب مردم به سمت وسوی گروهک‌های معاند و تروریست.
- ❖ توجه مسئولین به استفاده از ظرفیت مرزنشینان دو سوی مرز بر اساس ارتباطات خویشاوندی و تجانس در حوزه مذهب، زبان و قومیت جهت دستیابی به امنیت پایدار و همبستگی بیشتر.
- ❖ برگزاری جلسات آگاه‌سازی جهت توجیه کلیه فرماندهان و مدیران به نقش منابع اسلامی (قرآن کریم، نهج‌البلاغه، ادعیه، روایات، احکام و کلام فقیهان) در بخش مدیریت و فرماندهی مؤثر مرز و مرزبانی.
- ❖ نهادینه شدن فرهنگ و نگاه فرا مسئولیتی و تعاملانه نسبت به مرزبانان جهت انجام مدیریت مرزبانی مؤثر در بین ساکنین مرزی و شهروندان مناطق مرزی.
- ❖ توجه مسئولین مرز و مرزبانی به استفاده از ظرفیت آموزش همگانی جهت تغییر نگرش مرزنشینان بر اساس نگاه راهبردی مبتنی بر اسلام به مقوله‌ای مرز و مرزبانی.

- ❖ تشریح و تبیین جایگاه و اهمیت مدیریت مرزبانی از دیدگاه اسلام به کلیه کارکنان مرزبانی
- ❖ استفاده از ظرفیت روحانیون درون‌سازمانی جهت آگاه‌سازی کارکنان به اهمیت و جایگاه مرز و مرزبانی با بهره‌گیری از ادعیه، روایات و احکام مرتبط در راستای تشویق و ترغیب آنان به حراست از مرزهای کشور
- ❖ استفاده از ظرفیت‌های رسانه‌ای و محلی برای افزایش بصیرت ساکنین مناطق مرزی و مرزنشینان نسبت به برنامه‌ریزی دشمن جهت گسترش جرائم مرزی و ایجاد ناامنی در مناطق مرزی.

منابع

- ۱) اسلامی، علیرضا (۱۳۸۵) امنیت در قرآن، فصلنامه تخصصی دانشگاه باقرالعلوم، علوم سیاسی، سال ۹، شماره ۳۳، صص. ۸۰-۵۹.
- ۲) افشون، مهرداد و عیدی شیخ رباط، علی (۱۳۹۴) تهدیدات امنیتی (نیمه سخت) فراروی استان خوزستان، پژوهش‌های سیاسی، دوره ۵، شماره ۲ (۱۳ پیاپی)، صص. ۱۵۰-۱۱۵.
- ۳) اکبری معلم، علی (۱۳۸۵) سیمای امنیت در نهج البلاغه، علوم سیاسی، سال ۹، شماره ۳۴، صص. ۲۶۴-۲۵۷.
- ۴) امیری، ایوب و کسرابی، احمدرضا (۱۳۹۸) بررسی تأثیر فرهنگ سازمانی بر عملکرد شغلی کارکنان فرماندهی مرزبانی ناجا، فصلنامه علمی علوم و فنون مرزی، دوره ۸، شماره ۲، صص. ۵۴-۲۷.
- ۵) بارانی پسیان، وحید؛ دلالت مراد؛ صادق لو، سعید (۱۳۹۵) مسائل مرزی ایران و آذربایجان و چالش ژئوپلیتیکی آن، علوم و فنون مرزی، سال ۷، شماره ۲، صص. ۱۱۹-۹۱.
- ۶) پولادی، حسن؛ کشاورزبان، محمدمهدی؛ خان محمدی، هادی؛ اصلی پور، حسین (۱۳۹۵) الگوسازی عوامل تأمین کننده امنیت پایدار مرزی، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال ۱۹، شماره ۷۲، صص. ۱۲۵-۱۴۹.

- ۷) پویا، رضا؛ یعقوبی، جواد؛ مختاری، نادر (۱۳۹۶) تأمین امنیت مرز و مرزبانی از دیدگاه مذهب و نقش ناجا در آن، فصل نامه دانش انتظامی سیستان و بلوچستان، سال ۸، شماره ۲۵، صص. ۸۱-۱۰۹
- ۸) پیروز، علی آقا؛ خدمتی، ابوطالب؛ شفیعی، عباس؛ بهشتی زاده، سید محمود (۱۳۸۶) مدیریت در اسلام، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- ۹) رادان، احمد رضا؛ کمیلی، سعید؛ قاسم زاده بجندی، پرویز (۱۳۹۳) مدیریت مرزبانی در اسلام با رویکرد پیشگیری از جرائم مرزی، همایش ملی پیشگیری از جرم در قلمرو مطالعات حقوق کیفری، علوم اجتماعی و انتظامی، تهران، کرج، معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم دادگستری کل استان البرز.
- ۱۰) صدیق، مهدی؛ صدیق، محمد؛ اکبری، مهناز (۱۳۹۵)، بررسی عوامل مؤثر بر امنیت شهرهای مرزی در استان آذربایجان غربی، علوم و فنون مرزی، سال ۷، شماره ۲، صص. ۱-۲۲.
- ۱۱) عرب انصاری، مهدی (۱۳۹۳) جایگاه مدیریت اطلاعات در راهبرد امنیت مرزی (با تأکید بر پلیس مرزبانی)، فصلنامه دانش انتظامی سیستان و بلوچستان، سال ۵، شماره ۱۱، صص. ۳۱-۶۷.
- ۱۲) ملین لای اردی آر لیتل (۱۳۸۱) امنیت جهانی، رویکردها و نظریه ها؛ ترجمه اصغر افتخاری، تهران: موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی.
- ۱۳) مهکویی، حجت (۱۳۹۷) تحلیلی بر نقش مرزهای خط چین زمینی بین المللی در مناقشات میان کشورها در قلمروهای اسلامی، فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام، سال ۷، شماره ۲، صص. ۱۴۱-۱۱۵.
- ۱۴) حیدری ساریان، وکیل؛ صائب، شراره (۱۳۹۵) عوامل مؤثر بر ارتقای امنیت مرز از دیدگاه ساکنان محلی (مورد مطالعه شهرستان گرمی)، فصلنامه علوم و فنون مرزی، دوره ۵، شماره ۱۹، صص ۱-۲۵.
- ۱۵) ربیعی، علی (۱۳۸۳) مطالعات امنیت ملی، تهران، مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.
- ۱۶) ناصری، محمد باقر (۱۳۶۰) تفسیر مجمع البیان، جلد ۴، تهران: انتشارات فراهانی.
- 17) Chin, W. (1998) The Partial Least Squares Approach to Structural Equation Modeling, Modern Methods for Business Research, Vol.8, No.2, pp 295-336.

- 18) Agnieszka, Brzosko-Sermak. (2007) Theoretical deliberations on frontier location of cities, Bullitin of geography (Socio-economic series), No.7. pp.73-88.
- 19) Hashim, J. (2009) Islamic revival in human resource management practices among selected Islamic organizations in Malaysia, International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management, Vol.2, No.3, pp. 251-67.
- 20) Branine, M. & Pollard, D. (2010). HRM with Islamic management principles: dialectic for a reverse diffusion in management. Personnel Review, Vol.39, No.6, pp.712-727.

Archive of SID